

Dinleme Metinlerinin Sınıf İçi Uygulamaları*

Classroom Practices of Listening Texts

Ayşegül KARABAY**

ÖZ: Bu çalışmanın amacı; 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin işlenişine ilgili olarak öğretmen uygulamalarını incelemektir. Nitel veri toplama yöntemleri ve veri analizi kullanılan bu araştırmada, Adana ili merkez ilçelerinde görev yapan 12 öğretmen ve bu öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenciler amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilerek araştırmanın çalışma grubu oluşturulmuştur. Seçilen 12 öğretmene yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış, bu öğretmenlerin uygulamaları ve bu sınıflardaki öğrencilerin tepkileri gözlenmiştir. Gözlem ve görüşme formundan elde edilen veriler üzerinden içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerini yönergelerle uygun işlediği, materyal olarak ders kitabını kullandığı, dinleme sırasında metni hem öğretmenin hem de öğrencilerin seslendirdiği, dinleme sonrasında ise metinle ilgili sorular sorarak değerlendirme yapıldığı belirlenmiş, öğrenci katılımının metnin türüne ve öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre değiştiği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: dinleme becerisi, dinleme metinleri, dinleme eğitimi, Türkçe öğretmeni.

ABSTRACT: This study investigates how teachers implement the listening texts existing in teachers' book of Turkish Language courses in 5th, 6th, 7th and 8th grades. In the study utilising qualitative data collection methods and data analysis, 12 teachers working in the central districts of Adana and their students were benefited as samples. An interview form was administered to 12 teachers and these teachers' practices in their classes and the reactions of their students were observed. Data analysis was based on the interview form and the observation. The results of the research reveal that the teachers of Turkish Language teach the listening texts in the teachers' books in compliance with the instructions, the course book is used as the material, the listening texts are performed by both the teacher and the students, the students' point of views are asked by some questions about the listening texts and the participation of the students changes according to the type of the text as well as the interests and needs of the students.

Keywords: listening skill, listening texts, listening training, teacher of Turkish.

1. GİRİŞ

Kişilerin toplumla uyum içinde yaşamasını sağlayan en önemli aracı dil olduğundan dili öğrenmenin özünde yatan ana amaç da dilin temel işlevi olan yazılı ve sözlü iletişimin sağlanmasıdır. Bu görüşe göre dilin kurallarından çok bir iletişim aracı olarak kullanılması önemlidir (Muhcu, 1997). Dili iletişim aracı olarak kullanabilmek içinse dil becerilerinin kazanılmış olması gerekir. Dil becerilerini kazanan kişi, karşısındakini anlayıp, kendisini de ifade edebilir. İletişim kurmada nihai amaç ise anlaşılabilir olmaktır (Tutar ve Yılmaz, 2010). “İletişim, iletilmek istenen materyalin, ilgili herkes tarafından tamamen anlaşılabilmesi amacıyla bilgi, kanaat ya da düşüncenin; yazı, konuşma ve görsel araçlarla veya bunların bir arada kullanımıyla iletilmesi, alınması veya değiştirilmesi olarak tanımlanabilir” (Sillars, 1997, s.1, Akt. Doğan, 2009, s.186). İnsanların en yaygın iletişim kurma yolu konuşmadır. Burada bireylerin rolleri değişerek konuşan veya dinleyen durumunda olurlar (Özbay, 2009). Günlük hayatımızda farkında olarak ya da olmayarak sürekli kullandığımız dil becerilerinin okulda sistemli olarak geliştirilmesi amaçlanmıştır. Okulda, dil becerilerinin gelişiminde ön plana çıkan ders ise Türkçe'dir. Türkçe dersinin öğrenme alanlarından biri olan dinleme becerisinin geliştirilmesinin merkezinde “öğretim programı”, bu dersin temel materyali olan “ders kitapları” ve bunların uygulayıcısı olan “öğretmenler” yer alır.

Program açısından bakıldığında, önceleri ihmal edildiği düşünülen (Özbay, 2010; Kline, 1996; Brown, 1954) dinleme becerisinin, günümüz Türkçe öğretim programları içerisinde yer

* Bu çalışmanın bir bölümü 7. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayında sunulmuştur.

** Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana-Türkiye, e-posta: akarabay@cu.edu.tr

verildiği görülmektedir. 1968 İlkokul Programı'nda ilk olarak "dinleme" dil etkinlikleri arasında sayılmakta ve az da olsa ele alınmaktadır. 1981 Temeleğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda ise "dinleme" becerisinin öğretimi, "genel amaç" seviyesinde yer almakta, bağımsız bir öğrenme alanı olarak ele alınmasa da "anlama" başlığı altında "Dinleme ve izleme tekniği bakımından" ifadesi ile ayrı bir alt başlık olarak değerlendirilmektedir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012). 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise dinleme, ayrı bir öğrenme alanı olarak ele alınmış; dinleme/izleme kurallarını uygulama, anlama ve çözümleme, değerlendirme, söz varlığını zenginleştirme ve etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma amaçları ve kazanım cümlelerine yer verilmiştir. Buna ek olarak öğretmenlere, ders sürecinde kullanabilecekleri etkinlik örnekleri sunulmuş; dinleme eğitimi sırasında uygulayabilecekleri tür, yöntem ve teknikler tanıtılmıştır (MEB, 2006).

Kullanılan materyal açısından bakıldığında ise, yapılan araştırmalarda Türkçe öğretmenlerinin daha çok kaynak materyal olarak ders kitabını kullanmayı tercih ettiği belirlenmiştir (Er, 2011). Öğrenciler, en çok ders kitaplarındaki metinlerle karşılaştığından buradaki metinlerin öneminin arttığı söylenebilir. Ders kitabı, özellikle Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için kullanılan metinlerin yer aldığı temel kaynak olduğu ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler yoluyla dil becerileri geliştirildiği düşünüldüğünde önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programıyla birlikte üç kitaplı uygulamaya geçilmiştir. Bunlar; sadece metinlerin ve bu metinleri destekleyen görsel unsurların yer aldığı "ders kitabı", öğrencinin temel dil becerilerini geliştirebilecek örneklerin ve çeşitli etkinliklerin yer aldığı "öğrenci çalışma kitabı" ve dinleme metinlerinin daha etkili kullanımını sağlayacak yönlendirmelerin ve uygulamaların yer aldığı "öğretmen kılavuz kitabı"dır.

Türkçe dersi öğretim programının ve programın esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının uygulayıcıları Türkçe öğretmenleridir. Türkçe öğretmenlerinden, öncelikle çok iyi bir model olmaları ve belirlenen amaçlara ulaşmak için dinleme eğitimindeki süreçleri işletebilmeleri beklenir. Yangın (1994) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin bu beceriyle ilgili göstermesi gereken (dinleteceği metnin konusu hakkında öğrencileri güdüleme, metni dinletirken öğrencilerin yazılı materyalden takip etmelerini önleme gibi) kritik öğretmenlik davranışlarını göstermediklerini, yine Wolvin ve Coakley (2000) yaptığı araştırmada öğretmenlerin dinleme becerisinin geliştirilmesine yönelik ön akademik bilgilere sahip olmadıklarını belirlemiştir. Bu araştırma sonuçları göz önüne alındığında dinleme becerisinin geliştirilmesinde öğretmenin bu beceriye verdiği önemin ve kendi yeterliliğinin farkında olmasının oldukça önemli olduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere; dinleme süreçlerinde nasıl davranmaları, nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda uygulamalı çalışmalar yaptırmaları gerekir. Bunun için de öncelikle Türkçe öğretmenleri dinleme öncesi, sırası ve sonrası süreçleriyle ilgili bilgi sahibi olmalıdır.

Öğretmenler, dinleme öncesi çalışmalarıyla öğrencileri hem fiziksel hem de zihinsel olarak dinlemeye hazırlamayı amaçlar. Dinleme öncesi çalışmaların fiziksel boyutunda sınıfta sessizliğin sağlanması yer alırken zihinsel boyutunda motivasyon ilk sırayı alır. Dinleme öncesinde hazırlık çalışması olarak öğrencilere konuyla ilgili sorular sorma, görseller gösterme yer alabilir. Bu çalışmalarla, öğrencilerin dinlenecek konuyla ilgili bilgileri, yaşantıları canlanacağından motivasyonları artacak ve dinlemeye karşı daha istekli olacaklardır. Buna ek olarak dinleme öncesi açıklamalarda bulunmak ve sorular sormak, dinleme sırasında öğrencilerin not almalarını sağlayacaktır (Mastropieri & Scruggs, 2007). Dinleme sırasında ise öğrencilerin dinleme metnini anlama ve sorulan sorulara cevap verebilmeleri için planlı bir etkinliğin ürünü olarak not tutmalarını sağlamak gerekmektedir. Dinleme sonrasında ise öğrencilerle, dinlenen metni özetleme, sorulan soruları cevaplandırma ve metnin değerlendirmesini yapma gibi çalışmalar yaptırılmalıdır (Doğan, 2007).

Özetle, dinleme eğitimi verilirken öğretim programı göz önünde tutularak bu sürecin gerçekleştirilmesi gerektiğinden Milli Eğitim Bakanlığı hazırlattığı ders materyallerinde dinleme metinlerine yer vermiştir. Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik metinler ve metni anlamaya ilişkin etkinlikler, öğretmen kılavuz kitabında her temanın sonundadır. Bu süreçte Türkçe öğretmenin dinleme metnini seslendirmesi veya cd'den dinletmesi daha sonra da metne yönelik etkinlikleri yaptırması beklenmektedir.

Bu metinlerin sınıf içinde nasıl işlendiği dinleme becerisinin kazandırılmasıyla yakından ilgili olmasına rağmen dinleme becerisine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, sadece Çaylı'nın (2012) yaptığı çalışmada müstakil dinleme metinlerinin uygulamalarının incelendiği görülmüştür. Türkçe dersinde dinleme eğitiminin metinler aracılığıyla yürütüldüğü ve dinleme eğitimi sürecinin uygulayıcılarının öğretmenler olduğu düşünüldüğünde, bu süreçte öğretmenlerin neler yaptığı ve öğrencilerin nasıl tepkiler verdiğini belirlemenin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda çalışmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin işlenişine ilişkin olarak öğretmen uygulamalarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Dinleme kazanımlarına ulaşılma durumuyla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
- Dinleme metinleriyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
- Öğretmenler kılavuz kitaptaki dinleme metinlerini nasıl uygulamaktadır?
- Dinleme metinlerinin işlenişine yönelik öğrenci tepkileri nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemleri (gözlem ve görüşme) ve veri analizi (içerik analizi) kullanılmıştır. Creswell'e (2008) göre, nitel araştırma sosyal ve insan kaynaklı problemleri keşfetmeye, açıklamaya dayalı farklı araştırma geleneklerini içeren bir araştırma biçimidir. Bu araştırma nitel bir durum çalışmasıdır. "Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır"(Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.77). Başka bir ifadeyle, araştırmacı ortamdaki karmaşık olaylardan ve olgulardan bütüncül bir resim oluşturmaya çalışır ve bu süreçte araştırmaya katılan kişilerin bakış açıları ve davranışlarının nedenleri de derinlemesine incelenir.

2.1. Çalışma Grubu

Amaçlı olarak seçilen öğretmenler ve bu öğretmenlerin derslerine girdikleri 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Adana ili merkez ilçelerinden seçilen 5, 6, 7 ve 8. sınıf 12 Türkçe öğretmenine görüşme formu uygulanmış, 12 farklı sınıftaki öğretmenler ve bu sınıflardaki birer öğrenci de bir hafta boyunca gözlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin oluşturduğu çalışma grubunda, yedi kadın, beş erkek öğretmen; altışar Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmen; 25-29 ve 30-34 yaşları arasında üçer, 35 ve üstü yaşta altı öğretmen bulunmaktadır. Mesleki kıdemi, 5-9 yıl arası, 10-14 yıl arası ile 15 yıl ve üzeri olan dörder öğretmen; ortalama sınıf mevcudu, 20-24 kişi, 25-29 kişi, 30-34 kişi ile 35 ve üstü kişi olan üçer öğretmen çalışma grubunda yer almaktadır. Öğrencilerin oluşturduğu çalışma grubunda ise, altışar erkek ve kız öğrenci; akademik başarıları düşük, orta ve yüksek olan dörder öğrenci ile üçer 5, 6, 7 ve 8. sınıfta okuyan öğrenci yer almaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada görüşme ve gözlem yöntemiyle veriler toplanmıştır. Türkçe öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formları uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme

formunda öğretmenlerin dinleme metinlerine, dinleme metnlerinin işlenişine ve değerlendirilmesine yönelik düşüncelerini saptamaya yönelik sorular yer almaktadır. Görüşme yapılan 12 öğretmen ve bu öğretmenlerin sınıflarında yer alan 12 öğrenci de gözlem formları ile gözlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formlarıyla toplanmış, içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Nitel bir araştırma örneği olan bu çalışmada veri çeşitlemesine gidilerek araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır. “Veri çeşitlemesi, araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması ve birbirlerini destekleyici ve teyit edici biçimde sunulması olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 288). Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini test etmek amacıyla gönüllülük ilkesine bağlı kalarak bir öğretmenle pilot uygulama yapılmış ve bu süreçte herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Görüşme ve gözlemlerden elde edilen verilerin analiz edilmesinde Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü’nde nitel araştırma uzmanı bir öğretim üyesi, ikinci kodlayıcı olarak görev almış ve rastgele seçilen iki öğretmenin görüşme metni ile birer öğretmen ve öğrenci gözlem metnini analiz etmiştir. İki kodlayıcının analizleri arasında tutarlılığı incelemek üzere bir araya gelinmiş, farklı kategoriler altında ele alınan durumlar tartışılmış ve uzlaşmaya varılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Görüşme Verilerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu “Dinleme kazanımlarına ulaşılma durumuyla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmenlere kılavuz kitaptaki dinleme metnlerinin işlevlerinin ne olduğu sorulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden kılavuz kitaplarda bulunan dinleme metnlerinin işlevine yönelik gelen yanıtlar dinleme becerisini geliştirmesi açısından olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere iki temada toplanmıştır. Olumlu görüş bildiren öğretmenlerden üçü dinleme metnlerinin dinleme becerisini geliştirdiğini belirtirken, ikisi dinleme metnlerinin yönergelere uygun işlenirse, ikisi dinleme metnlerinin öğrencilerin seviyesine uygun olduğu için, diğer ikisi ise öğrencilerin ilgisini çektiği için öğrencilerin dinleme becerisini geliştireceğini ifade etmiştir. Olumlu görüş bildiren öğretmenlerden biri; “*Önlerinde metin olmadığı için öğretmen odaklı ve bu sebeple dikkatleri daha canlı. Kesinlikle dinleme becerisini geliştirici bir role sahip*”(Ö8) şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metnlerinin öğrencilerin dinleme becerisini geliştirmesi açısından olumsuz görüş belirten öğretmenlerden ikisi dinleme metnlerinin özellikle de yedinci sınıf metnlerinin öğrenci seviyesine uygun olmadığı için geliştirmede yetersiz olduğunu belirtmiştir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerden biri; “*Kılavuz kitaplardaki dinleme metinleri, özellikle de yedinci sınıf, öğrencinin seviyesinde değil. Bu nedenle dinleme becerisini geliştirme konusunda yeterli değil*”(Ö10) şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlere kılavuz kitapta yer alan dinleme metnlerinin kazanımları edindirmesine yönelik düşünceleri sorulmuş, öğretmenlerin bu konudaki yanıtları olumlu, olumsuz görüşler ve öneri olmak üzere üç temada toplanmıştır. Öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metnlerinin kazanımları edindirdiğine yönelik olumlu görüş belirten öğretmenlerden üçü metinler yeterli bulduğu için, dördü metinlerin çoğunun öğrencilerin seviyesine uygun bulduğu için, biri ise görsellerle ve çalışma kitabındaki etkinliklerle desteklendiği için amacına hizmet ettiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerden birinin ifadesi şöyledir: “*Dinleme metinleri kazanımları edindirmede yeterli*”(Ö4). Olumsuz görüş bildiren iki öğretmen ise metinlerin özellikle de yedinci sınıf metnlerinin öğrenci seviyesine uygun bulmadığı için kazanımları edindirmede başarısız bulduklarını belirtmiştir. Bu öğretmenlerden birisi görüşünü; “*Yedinci*

sınıflarda metinler öğrencilerin seviyesinin üzerinde, bundan dolayı kazanımlara ulaşmada olumsuzlar yaşıyorum”(Ö7) şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerden ikisi dinleme metinlerinin kazanımları edindirmesine yönelik önerilerde bulunmuştur. Öneri belirten bu öğretmenler hikâye, masal vb. öğrencilerin dikkatini çeken türlerden metin örneklerine yer verilirse kazanımları edindirmede daha başarılı olacağını vurgulamıştır. Bu öğretmenlerden birinin ifadesi şöyledir: “Dinlenecek metin hikâye ya da masal olduğunda daha etkili olmakta”(Ö12).

Araştırmanın ikinci sorusu “Dinleme metinleriyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmenlere kılavuz kitaptaki dinleme metinlerinin öğrencilerin ilgi- ihtiyaçlarına ve sınıf seviyelerine uygunluğu ile metin sayısının yeterliliği sorulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden gelen yanıtlar öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluğu, sınıf seviyesine uygunluğu ve metin sayısı temalarında toplanmıştır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluğu temasında yedi öğretmen dinleme metinlerinin öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olduğuna yönelik olumlu görüş belirtirken, iki öğretmen metinlerin bir kısmının çok uzun ve sıkıcı olduğunu, üç öğretmen ise bütün metinlerin uygun olmadığını dile getirmiştir. Sınıf seviyesine uygunluğu temasında yedi öğretmen dinleme metinlerinin sınıf seviyesine uygun olduğunu, iki öğretmen ise özellikle yedinci sınıf metinlerinin sınıf seviyesine uygun olmadığını, bir öğretmen ise dinleme metinlerinin sınıf seviyesinin altında olduğunu ifade etmiştir. Dinleme metinlerinin sınıf seviyesine kısmen uygun olmadığını belirten iki öğretmen de kılavuz kitapta anlamayı zorlaştıran dinleme metinlerinin de olduğunu belirtmiştir. Bu öğretmenlerden birinin ifadesi şudur: “Metinlerin cümle uzunlukları, kullanılan kelimeler ve metinlerde işlenen konu bakımından değerlendirecek olursam metinlerin öğrencilerin sınıf seviyelerine, onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünüyorum”(Ö5). Metin sayısı temasında ise beş öğretmen metin sayısının yeterli olduğunu belirtirken, beş öğretmen metin sayısının çok fazla olduğunu, iki öğretmen ise yetersiz olduğuna yönelik olumsuz görüş belirtmiştir. Bu temayla ilgili iki öğretmenin ifadesi şöyledir: “Bence dinleme metni yeterli sayıda”(Ö12), “Çok fazla, gereksiz metin var ama zaman yok”(Ö10).

Araştırmanın üçüncü sorusu “Öğretmenler kılavuz kitapta yer alan dinleme metinlerini sınıf içinde nasıl uygulamaktadır?” şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmenlere dinleme metinlerini nasıl işledikleri sorulmuş ve yanıtlarının tema, kod ve frekans dağılımı Tablo1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğretmenlerin Dinleme Metinlerinin İşlenişine Yönelik Düşünceleri

Tema	Kod	f
Dinleme öncesi	Ön bilgilerini yoklama	4
	Öğrencilere yaptırılan hazırlık	1
	Görseller buldurma	1
	Araştırma yaptırma	1
	Evde metni okuma ve etkinliklere göz atma	3
	Öğretmenin yaptığı hazırlık	3
	Konu ve dinleme türü hakkında öğrencileri bilgilendirme	1
	Konu hakkında araştırma yapma	1
	Görseller bulma	1
	Öğretmen ve öğrencilerin seslendirmesi(okuması)	4
Metni seslendirme	Öğretmenin seslendirmesi ve cd’ den dinletmesi	3
	Öğrencilerin seslendirmesi(okuması)	2
	Öğretmenin seslendirmesi(okuması)	2
	Öğretmenin, öğrencinin seslendirmesi, cd’ den dinletme	1
	Ders kitabı dışında materyal kullanma	11
Materyal kullanımı	Sadece ders kitabını kullanma	1
	Resim	4
	Görseller	2
	Cd	2
	Video	2
Dinleme sırası	Projeksiyon	2
	Kılavuz kitaptaki yönergelerle göre işleme, gerekirse yöntem- tekniklerle destekleme	9
	Kılavuz kitaptaki yönergelerle göre işleme	3
	Metnin İşlenişi	

Dinleme sonrası	Öğrenci katılımı	Metin türüne göre değişme	6
		Öğrencinin özelliklerine uygunluğuna göre değişme	5
	Ölçme-değerlendirme	Öğrenci katılımı yüksek	3
		Soru sorarak	8
		Kitaptaki formları(öz/akran değerlendirme vb) kullanarak	4

Tablo 1’de görüldüğü gibi, görüşme yapılan öğretmenlerden gelen yanıtlar dinleme öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç temada incelenmiştir. Dinleme öncesi teması; öğrenciye yaptırılan ve öğretmenin yaptığı hazırlıklar alt temalarından oluşmaktadır. Dinleme öncesi, dört öğretmen öğrencilere yaptırılan ön hazırlıkta öğrencilerin ön bilgilerini yokladığını belirtmiştir. Öğretmenin yaptığı ön hazırlıkta ise üçer öğretmen evde metni okuyarak etkinliklere göz attığını ve konu, dinleme türü hakkında öğrencileri bilgilendirdiğini ifade etmiştir. Bu öğretmenlerden ikisinin ifadesi şöyledir: *“Dinleyecekleri metinle ilgili ön bilgilerini harekete geçiriyorum. Ön hazırlık için metne geçmeden önce görseller bulmalarını veya araştırmalar yapmalarını sağlıyorum.”*(Ö11), *“Evde metni okuyorum ve etkinliklere göz atıp hazırlık yapıyorum.”*(Ö8).

Dinleme sırası ana teması; metnin seslendirilmesi, materyal kullanımı, kullanılan materyaller ve dinleme metinlerinin işleniş temalarından oluşmaktadır. Metnin seslendirilmesi alt temasında dört öğretmen dinleme metinlerini hem kendilerinin hem de öğrencilerin okuduğunu, üç öğretmen metni kendisinin okuduğunu ve cd’den dinlettiğini belirtmiştir. Bu öğretmenlerden birinin ifadesi şudur: *“Dinleme metinlerini, öğrencilerin okuma seviyelerini ve kelimelerin telaffuzunu öğretmek için öğrencilere de bazen okuttururum. Bazen de metni ben okurum.”*(Ö5). Materyal kullanımı alt temasında 11 öğretmen ders kitabı dışında da materyaller kullandığını, bu materyallerin ise resim, cd vb. olduğunu ifade etmiştir. Bu öğretmenlerden biri görüşünü, *“Metinleri işlerken ders kitabı dışında resimler gibi başka materyallerde kullanıyorum.”*(Ö3) şeklinde belirtmiştir. Dinleme metinlerinin işleniş alt temasında dokuz öğretmen dinleme metinlerini kılavuz kitaptaki yönergelerle göre işlediğini ve gerekirse farklı yöntem- tekniklerle de desteklediğini, üç öğretmen ise yönergelerle göre işlediğini belirtmiştir. Bu öğretmenlerden birinin ifadesi şöyledir: *“Çoğunlukla kılavuz kitaptaki yönergeye göre işliyorum ama sınıfın özelliğine göre zaman zaman kendi tekniklerimi de kullanıyorum.”*(Ö7).

Dinleme sonrası ana teması ise öğrenci katılımı ve ölçme- değerlendirme alt temalarına ayrılmıştır. Öğrenci katılımı alt temasında; altı öğretmen öğrenci katılımının metin türüne, beş öğretmen ise metnin öğrencilerin özelliğine uygunluğuna göre değiştiğini ifade etmiştir. Bu öğretmenlerde birinin görüşü şöyledir: *“Metin öğrencinin yaşına uygunsu dinleme katılımlı oluyor. Olay yazıları seviliyor, düşünce yazıları dinlenirken sorun çıkıyor.”*(Ö12). Ölçme-değerlendirme alt temasında sekiz öğretmen soru sorarak, dört öğretmen kitaptaki formları kullanarak ölçme-değerlendirme çalışması yaptığını belirtmiştir. Bu öğretmenlerden birinin ifadesi şudur: *“Kitaptaki dinleme becerisini değerlendirme formlarını kullanıyorum.”*(Ö11).

3.2. Gözlem Verilerinden Elde Edilen Bulgular

3.2.1. Öğretmelerin Uygulamalarına Yönelik Gözlem Bulguları

Araştırmanın üçüncü sorusu bağlamında, öğretmenlerin kılavuz kitaptaki dinleme metinlerini nasıl uyguladıkları gözlemlenmiş ve bu verilerinin tema, kod ve frekans dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğretmenlerin Dinleme Metinlerinin İşlenişine Yönelik Uygulamaları

Tema		Kod	f
Dinleme öncesi	Öğrencilerin ilgisini çekebilme	Sorular sorarak ilgisini çekme	8
		Ses tonunu, jest ve mimiklerini kullanarak ilgilerini çekme	4
	Bilgi verme	Öğrencilerin önbilgilerini harekete geçirecek sorular sorma	12
		Anahtar kelime ve kavramları belirleme	12
		Konuyu günlük hayatlarıyla ilişkilendirme	11
		Dinleme yöntem ve teknikleriyle ilgili bilgi verme	8
		İçeriği tahmin ettirmeye yönelik etkinlik yaptırma	8
		Yazar hakkında bilgi verme	3
		Metni seslendirme	Öğretmenin seslendirmesi(okuması)
Öğretmen ve öğrencilerin seslendirmesi(okuması)	4		
Öğrencilerin seslendirmesi(okuması)	3		
Öğretmenin seslendirmesi ve cd’ den dinletmesi	1		
Materyal kullanımı	Sadece ders kitabını kullanma	11	
	Ders kitabı dışında materyal kullanma(projeksiyon)	1	
Dinleme sırası	Metni dinletme	Dinleme metnini hem bütün hem de bölüm bölüm dinletme	5
		Öğrenciler anlayana kadar dinletme	5
		Dinleme metnini bütün olarak dinletme	4
		Metni iki kez dinletme	4
		Dinleme metnini bölüm bölüm dinletme	3
		Metni bir kez dinletme	3
	Metnin İşlenişi	Yönergelere göre işleme, gerekirse ekleme çıkartma yapma	9
		Kılavuz kitaptaki yönergelere göre işleme	3
	Dikkati canlı tutma	Soru sorarak	8
Ses tonunu değiştirerek		5	
Dinleme sonrası	Etkinlikler	Etkinlikleri yaptırma	8
		Etkinliklerin bir kısmını yapma gerisini ödev olarak verme	4
	Anlamı kontrol etme	Öğrencilerin anlamadığı noktaları belirleme	12
		Öğrencilere ilginç gelen bölümleri açıklatma	12
		Ana ve yardımcı düşünceleri buldurma	11
		Kendi hayatlarından örnekler vermelerini isteme	8
	Ölçme-değerlendirme	Soru sorma	12
		Kitaptaki metni anlama sorularını yöneltme	11

Tablo 2’de görüldüğü gibi, gözlem yapılan sınıflardan elde edilen veriler dinleme öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç ana temada toplanmıştır. Dinleme öncesi teması öğrencinin ilgisini çekebilme ve bilgi verme alt temalarından oluşmaktadır. Dinleme öncesi sekiz öğretmenin öğrencilerin ilgisini çekmek için sorular sorduğu, dört öğretmenin ise ses tonunu, jest ve mimiklerini kullandığı belirlenmiştir. Bilgi verme alt temasında ise gözlem yapılan öğretmenlerin hepsinin öğrencilerin önbilgilerini hatırlatacak sorular sorduğu ve anahtar kelimeleri belirlediği, 11 öğretmenin konuyu günlük hayatlarıyla ilişkilendirdiği, sekizer öğretmenin dinleme yöntem- teknikleriyle ilgili bilgi verip, dinleme metninin içeriğini tahmin ettirdiği saptanmıştır.

Dinleme sırası ana teması; metnin seslendirilmesi, metnin nasıl dinlettirildiği, metnin nasıl işlendiği, dikkati canlı tutma ve kullanılan materyaller alt temalarına ayrılmıştır. Metnin seslendirilmesi alt temasında dört öğretmenin dinleme metinlerini hem kendilerinin hem de öğrencilerin okuduğu, dört öğretmenin metni sadece kendisinin okuduğu, üç öğretmenin ise sadece öğrencilere metni okuttuğu belirlenmiştir. Metni dinletme alt temasında beş öğretmenin dinleme metnini hem bütün hem de bölüm bölüm dinlettiği, beş öğretmenin öğrenciler anlayana kadar dinlettiği saptanmıştır. Dinleme metinlerinin işlenişi alt temasında dokuz öğretmenin dinleme metinlerini kılavuz kitaptaki yönergelerle göre işlediği ve gerekirse ekleme- çıkartma yaptığı belirlenmiştir. Dikkati canlı tutma alt temasında sekiz öğretmenin soru sorduğu, beş öğretmenin ise ses tonunu değiştirdiği saptanmıştır. Materyal kullanımı alt temasında 11

öğretmenin sadece ders kitabını kullandığı, bir öğretmenin ise ders kitabı dışında projeksiyon da kullandığı belirlenmiştir.

Dinleme sonrası ana teması ise etkinlikler, anlamı kontrol etme ve ölçme- değerlendirme alt temalarından oluşmaktadır. Etkinlikler alt temasında sekiz öğretmenin kitaptaki etkinlikleri yaptırdığı, dört öğretmenin ise etkinliklerin bir kısmını sınıfta yaptırıp geri kalanını ev ödevi olarak yaptırdığı saptanmıştır. Anlamı kontrol etme alt temasında 12 öğretmenin de öğrencilerin anlamadığı noktaları belirlediği ve öğrencilere ilginç gelen bölümler üzerinde konuşturduğu, 11 öğretmenin ana ve yardımcı düşüncelerini buldurttuğu belirlenmiştir. Ölçme- değerlendirme alt temasında 12 öğretmenin soru sorarak ölçme- değerlendirme çalışması yaptığı saptanmıştır.

3.2.2. Öğrencilerin Uygulamalara Katılma Durumlarına Yönelik Gözlem Bulguları

Araştırmanın dördüncü sorusu “Dinleme metinlerinin işlenişine yönelik öğrencilerin tepkileri nasıldır?” şeklindedir. Öğretmenlerin sınıf içindeki uygulamalarına yönelik öğrenci tepkileri gözlemlenmiş ve bu verilerin tema, kod ve frekans dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Dinleme Metinlerinin İşleniş Sırasındaki Öğrenci Tepkileri

Tema	Kod	f
Dinleme öncesi	Ön bilgilerini harekete geçirmek için sorulan sorulara cevap verme	10
	Dinleyecekleri metne ilgili olma ve konuyu merak etme	9
	Metnin başlığından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunma	9
	Öğretmenin hazırlık sürecine yönelik çalışmalarını ilgiyle takip etme	7
	Metni dinlemeden önce metne yönelik sorular sorma	7
Dinleme sırası	Öğretmenin uyguladığı dinleme biçimine uygun davranma	11
	Dinleme metnini dikkatli bir şekilde takip etme	9
	Kullanılan materyallere karşı ilgili davranma	9
Dinleme sonrası	Önceki metinlerle ilişki kurma	12
	Öğretmenin sorduğu sorulara cevap verebilme	11
	Öğretmenin verdiği yönergeler doğrultusunda çalışmalara katılma	11
	Anlamadığı yerleri sorma	9
	Metni anlama, çıkarımında bulunma, ilişki kurma sürecine katılma	9
	Öğretmen kılavuz kitabındaki sorulara cevap verebilme	9
	Dinlediğini özetleme	6
	Çalışma kitabındaki etkinlikleri cevaplayabilme	6
	Yazara yönelik araştırmalar yapma	4

Tablo 3’te görüldüğü gibi, gözlem yapılan sınıflardan elde edilen veriler dinleme öncesi, sırası ve sonrası temalarında toplanmıştır. Dinleme öncesi temasında 10 öğrencinin öğretmenin ön bilgilerini harekete geçirmek için sorduğu sorulara cevap verdikleri, dokuzar öğrencinin dinleyecekleri metne karşı ilgili olduğu ve metne yönelik tahminlerde bulunduğu, yedişer öğrencinin ise hazırlık sürecine yönelik çalışmaları ilgiyle takip ettiği ve metne yönelik sorular sorduğu saptanmıştır. Dinleme sırası temasında ise 11 öğrencinin dinleme türüne uygun davrandığı, dokuzar öğrencinin dinleme metnini dikkatli bir şekilde takip ettiği ve kullanılan materyallere karşı ilgili davrandığı belirlenmiştir. Dinleme sonrası temasında 12 öğrencinin daha önceki okudukları ya da dinledikleri metinlerle ilişki kurdukları, 11 öğrencinin öğretmenin sorduğu sorulara cevap verdiği ve dinlediklerinden hareketle öğretmenin verdiği yönergeler doğrultusunda çalışmalara katıldığı, dokuzunun anlamadığı yerleri sorduğu ve öğretmen kılavuz kitabındaki sorulara cevap verebildiği saptanmıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Dinleme becerisinin okulda sistemli olarak geliştirilmesi amaçlanmış, dinleme geliştirilebilir bir beceri olduğundan programda dil eğitiminin önemli bir parçası olarak yer almıştır (Graves & Loaiza, 1999). Görüşme yapılan öğretmenlerin de kılavuz kitapta yer alan dinleme metinlerinin programda belirtilen kazanımları edindirmesine yönelik olarak genel

değerlendirmelerinin olumludur. Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğu, kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin dinleme becerisini geliştirdiğini ve programdaki ilgili kazanımları edindirdiğini düşünmektedir. Ancak özellikle yedinci sınıf dinleme metinlerinin öğrenci seviyesine uygun olmadığından ve cd veya kaset sağlanamadığından bu konuda olumsuzluk yaşadıklarını belirten öğretmenler de vardır. Dinleme metinlerinin daha çok hikâye, masal, efsane gibi türlerden seçilmesi gerektiğini, bu türlere daha çok yer verilirse kazanımlara ulaşmada daha başarılı olunacağını ifade eden öğretmenler de bulunmaktadır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, Durukan (2011) ve Yılmaz'ın (2007) yaptığı çalışmaların sonuçlarıyla desteklenmekte, ancak Melanlıoğlu (2013) ve Gündoğdu'nun (2011) yaptığı araştırma sonuçlarıyla kısmen örtüşmemektedir. Melanlıoğlu (2013) yaptığı çalışmada öğretmen kılavuz kitaplarındaki dinleme metinlerinin dinleme becerisini geliştirmede yetersiz kaldığı yönünde öğretmenlerin görüş bildirdiğini saptamıştır. Türkçe öğretmenleri, metinlerin hitap ettiği seviyeyi tam olarak karşılamadığı için dinleme metinlerini yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. Buna ek olarak öğretmenlerin, dinleme metinlerini olay yazılarından seçilmesini istedikleri saptanmıştır. Diakidoy, Stylianou, Karefillidou ve Papageorgiou'e göre (2005), ortaokul öğrencileri öyküleyici metinleri, diğer metin türlerine göre daha iyi anlamaktadır. Yine, Çelebi (2008) yaptığı araştırmada öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça olay yazılarını dinlemede daha başarılı olduklarını belirlemiştir. Bu bağlamda dinleme metinlerinin türünün, dinleme becerisinin gelişimi açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir (Melanlıoğlu, 2013).

Türkçe dersi öğretim programını uygulayan ve öğretim ortamını oluşturan öğretmen olduğundan Türkçe öğretmenin sınıf içinde dinleme metinlerini nasıl seslendirileceğinin kararı ve uygulaması da Türkçe Dersi Öğretim programının kazanımlarına ulaşılmasında etkili olabilir. Yapılan araştırmalarda öğretmenin yapmış olduğu okuma ya da seslendirme hatalarının veya eksikliklerinin öğrencilerin dinlediklerini anlamalarını zorlaştırdığı saptanmıştır (Baymur, 1947, 89-92, Akt. Yazkan, 2000, 99). Bu bağlamda dinleme metinleri için teknolojik kaynaklardan (cd gibi) veri sağlanmasının kazanımlara ulaşmadaki başarıyı arttıracığı düşünülebilir. Bu nedenle öncelikli olarak öğretmen kılavuz kitabındaki dinleme metinlerinin (özellikle yedinci sınıf) sınıf seviyesine uygunluğunun sağlanmasının; farklı türdeki (özellikle olay yazıları) metinlere yer verilmesinin ve metinlere ait cd'lerin öğretmenlere ulaştırılmasının öğretmenlerin kazanımlara ulaşmasındaki sıkıntıların giderileceği söylenebilir.

Türkçe dersi öğretim programındaki dinleme becerisine yönelik kazanımlarına ulaşılabilmesi için ders kitabındaki dinleme metinleri ve etkinliklerinin nitelikli olması da gerekir. Dinleme metinleri, kendi içerisinde yapıca ve anlamca bütünlük taşıyan, öğrencinin yaş ve sınıf düzeyi ile ilgi ve ihtiyaçlarına uygun metinler olmalıdır. Metinlerde söz konusu niteliklerden birinin yer almaması, diğer öngörülerin de gerçekleşmesini etkileyebilmektedir (Gündoğdu, 2011). Bu nedenle araştırmada öğretmenlerin kılavuz kitapta yer alan dinleme metinlerine yönelik değerlendirmelerine de yer verilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkçe Öğretmenlerinin yarısının, dinleme metinlerinin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına, sınıf seviyesine uygun bulduğu ancak, metin sayısı hakkında olumsuz görüşe sahip oldukları saptanmıştır. Türkçe öğretmenlerinin yarısına yakını ise dinleme metinlerinin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına, sınıf seviyesine kısmen uygun olduğunu ya da uygun olmadığını belirtmiştir. Bu öğretmenler dinleme metinlerine yönelik memnuniyetsizliklerini; dinleme metinlerinin çok uzun olduğu, özellikle 7. sınıf metinlerinin seviyeye uygun olmadığı, anlamayı zorlaştıran metinler olduğu şeklinde açıklamışlardır. Çaylı (2012) da yaptığı çalışmada öğretmenlerin bir kısmının dinleme metinlerini “seviye üstü ve ya seviye altı” şeklinde nitelendirdiğini saptamıştır. Bu çalışmaların sonuçları göz önüne alındığında dinleme metinlerinin sınıf seviyesine ve öğrencilerin özelliklerine uygunluğu açısından tekrar ele alınması önerilebilir.

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin dinleme metinlerinin uygulamasına yönelik hem görüşleri alınmış hem de uygulamaları sınıf içinde gözlemlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi uygulamalarına yönelik görüşme ve gözlem sonuçları birarada ele alınıp

değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin dinleme metinlerini uygulamasına ilişkin hem görüşme hem de gözlem bulgularına yönelik ilk sonuç; Türkçe öğretmenlerinin dinleme metinlerini; dinleme öncesi, sırası ve sonrası süreçlerindeki çalışmalarla ve kılavuz kitaptaki yönergelerle göre işlediği ancak gerekirse yönergeye eklemeler ve çıkartmalar da yaptıklarıdır. Er (2011) de yaptığı çalışmada, öğretmenlerin 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yöntem- teknikler ve etkinliklerin dinleme çalışmalarını olumlu yönde etkilediğini düşündüklerini saptamıştır.

Dinleme metinlerinin işlenişine yönelik görüşü alınan öğretmenlerden elde edilen sonuca göre, dinleme öncesinde öğretmenler sorular sormakta, öğrencilerin önbilgilerini harekete geçirmekte, konu ve dinleme türü hakkında bilgi vermektedir. Dinleme sırasında metin hem canlı kaynaktan (öğretme ve öğrenciler) hem de cd'den seslendirilmekte, dinleme sonrasında ise metinle ilgili sorular sorularak, akran ve özdeğerlendirme formları kullanılarak değerlendirme yapılmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerden biri hariç hepsi ders kitabı dışında yardımcı materyal kullandığını ifade etmiş, öğrenci katılımının ise metnin türüne ve öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre değiştiğini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Gözlem verilerine göre ise öğretmenler, dinleme öncesinde öğrencilerin ilgisini, sorular sorarak çekmekte; konuyla ilgili, dinleme yöntem-teknikleriyle ilgili bilgi vermektedir. Dinleme sırasında metni hem öğretmen hem de öğrenciler seslendirmekte, dikkati canlı tutmak için sorular sorulmakta ve bir öğretmen hariç bütün öğretmenler ders materyali olarak sadece ders kitabı kullanmaktadır. Dinleme sonrası ders kitabındaki etkinlikler yaptırılmakta, metnin ana ve yardımcı düşünceleri belirlenmekte, kılavuz kitaptaki sorular öğrencilere yönlendirilerek ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır. Bu doğrultuda gözlem verileriyle görüşme verileri birbirlerini metni seslendirme, materyal kullanımı ve ölçme değerlendirme boyutunda kısmen desteklemediği söylenebilir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla Melanlıoğlu (2013), Çaylı (2012), Er (2011) ve Yiğit'in (2013) çalışmalarındaki sonuçlar paralellik göstermektedir. Er (2011) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin materyal olarak en çok öğretmen kılavuz kitabını, ders kitabını ve öğrenci çalışma kitabını kullandıklarını belirlemiştir. Yine, Çaylı (2012) yaptığı çalışmada öğretmenlerin dinleme metinlerinin öğrenci tarafından soyut kalmaması için yardımcı materyallerle dersin desteklenmesi gerektiğini düşündüklerini, bu nedenle de uygulamalarda yardımcı materyal kullanmaya özen gösterdiklerini belirttiklerini saptamış ancak sınıf içi gözlemlerde buna özen göstermediklerini belirlemiştir. Türkçe öğretmenlerinin metinlerin işlenişinde görsel bir materyal ya da öğrencinin algısını somutlaştıracak bir yöntem ve teknik kullanmadıkları, çoğunlukla da dinleme cd'si dışında farklı yardımcı materyallerin kullanılmadığı saptamıştır. Çaylı (2012) ve Melanlıoğlu'nun (2013) çalışmasında ise, öğretmenlerin, dinleme eğitimi sürecinde metni genellikle kendilerinin okuduğu; teknolojik araç gereçten destek almanın eğitimin kalitesini artıracağını düşündükleri ancak bunu genellikle yapmadıkları saptanmıştır.

Bazı öğretmenlerin dinleme sırasında dinleme metnini öğrencilere okutma yoluyla seslendirmeyi tercih ettiği de bu araştırmanın sonuçlarındandır. Türkçe dersinin amacı, dinleme becerisini geliştirmek ise dinleme sırasında öğrencinin de sadece dinlemesi gerekir. Metni okuma yoluyla öğrenci seslendirdiğinde yapılan etkinlik dinleme etkinliği değil okuma etkinliği olmaktadır. Buna ek olarak, sadece dinleme yoluyla algılanacak bir metnin doğru telaffuz, tonlama ve vurgulama ile öğrenciye sunulması gerektiği de düşünüldüğünde öğretmenlerin metni ya kendilerinin okuması ya da cd'den dinletmesi gerektiği görülmektedir. Karasakaloğlu ve Bulut (2012), metinlerin seslendirilmesinin yanında resim ve fotoğraflarla desteklendiğinde dinleme eğitiminde kullanılan materyallerin daha yararlı olacağını ifade etmiştir. Bu nedenle dinleme sürecinde sadece ders kitabının kullanılmasının uygun olmadığı, yardımcı materyallerle bu sürecin desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Yardımcı materyal olarak ise görsel materyallere ağırlık verilmeli ve teknolojik imkânlardan yararlanılmalıdır.

Bu çalışmada, öğretmenler sorular sorarak, kitapta yer alan akran ve özdeğerlendirme formlarını kullanarak ölçme-değerlendirme yaptıklarını belirtirken sınıf içi gözlemlerde sadece sorular sorarak ölçme-değerlendirme yaptıkları belirlenmiştir. Yiğit (2013) yaptığı çalışmada,

Türkçe öğretmenleri tarafından en az kullanılan alternatif ölçme- değerlendirme yöntemlerinin akran ve öz değerlendirme olduğu saptanmıştır. Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabında öğrencilerin hem kendi gelişimlerini değerlendirmeleri hem de öğretmenin süreci değerlendirmesi için geleneksel ölçme araçlarından başka araçların da kullanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Ceyhan ve Ceyhan, 2009). Bu bağlamda, dinleme becerisi değerlendirilirken çoklu değerlendirme sistemi yani, çoktan seçmeli, kısa cevaplı, açık uçlu sorular gibi geleneksel ölçme araçlarının kullanılmasının yanında, öğretmen gözlem formları, akran ve özdeğerlendirme formları gibi süreç değerlendirme araçları da kullanılması önerilebilir.

Türkçe öğretmenlerinin hem dinleme öncesi hem dinleme sırası hem de dinleme sonrası ölçme-değerlendirme sürecinde daha çok soruları kullanması sorulan soruların niteliği ve dinlemeden önce ya da sonra soruların verilmesi konularının önemine dikkat çekmektedir. Temur (2010), Şahin (2012), Tüzel ve Keleş'in (2013) yaptığı araştırmada, soruların dinleme etkinliğinden önce veya sonra verilmesinin, öğrencilerin dinlediğini anlama düzeylerini metin türü ve soru tipi değişkenleriyle birlikte etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, öğrencilere dinleme metinlerinden önce sorular verildiğinde, bilgi tipi sorulara cevap verme oranları yükselmiş eleştirel düşünme tipi sorulara cevap verme oranları düşmüştür. Dinleme metinlerinden sonra sorular verildiğinde ise eleştirel düşünme tipi sorulara cevap verme oranı yükselmiş bilgi tipi sorulara cevap verme oranı düşmüştür. Dinleme becerisinin değerlendirilmesi ile öğrencilerin, dinleme becerisi ile ilgili eksikliklerini tespit edebiliyor, bu eksikliklerinden yol çıkarak dinleme becerilerini geliştirebilecekleri (Şahin ve Aydın, 2009) düşünüldüğünde öğretmenlerin ölçme değerlendirmede kullandıkları gerek araçları gerekse soruları hangi amaçla ve nasıl kullanacaklarını konusunda farkındalık oluşturmaları gerektiği söylenebilir.

Sonuç olarak öğretmenlerin Türkçe dersi öğretim programında belirtilen kazanımlara ulaşmak için öğretmen kılavuz kitabındaki yönergelere uygun olarak dinleme metinlerini işlediği, materyal olarak ders kitabını kullandığı, metinleri daha çok canlı kaynaktan hatta öğrencilerin de seslendirdiği, ölçme-değerlendirme daha çok sorulara yer verdiği belirlenmiştir. Bu araştırma sonucunda dinleme metinlerinin uygulamasının hem materyal kullanımında hem de dinleme sürecinde öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalındığı, öğrenci katılımının ise metnin türüne ve öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre değiştiği söylenebilir.

5. KAYNAKLAR

- Brown, J. I. (1954). How teachable is listening? *Educational Research Bulletin*, 33(4), 85-93.
- Ceyhan, Y ve Ceyhan, S. (2009). *Türkçe ilköğretim 8. sınıf Türkçe öğretme kılavuz kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: Plannig, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (3rd ed.). New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Çaylı, C. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe Dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki müstakil dinleme metinlerine yönelik öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 173, 39-49.
- Çelebi, H. M. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olay ve düşünce yazılarına göre dinleme becerilerinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Diakidoy, I. A. N., Stylianou, P., Karefillidou, C., & Papageorgiou, P. (2005) The relationship between listening and reading comprehension of different types of text at increasing grade levels. *Reading Psychology*, 26(1), 55-80.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademe dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Y. (2009). Konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik etkinlik önerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 185-204.

- Durukan, E. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 209- 216.
- Er, O. (2011). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe dersi öğretim programı dinleme/izleme alanının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Graves, J., & Loaiza, K. (1999). *Improving student active listening skills across the curriculum*. Master's Action Research Project, Saint Xavier University. (ERIC Document Reproduction Service No. ED433575).
- Gündoğdu, A. E. (2011). İlköğretim sekizinci sınıf dinleme metinlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(1), 1217-1227.
- Karasakaloğlu, N. ve Bulut, B. (2012). Görsel destekli dinleme metinlerinin anlamaya etkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 722-733.
- Kline, J. A. (1996). *Listening effectively*. Alabama: Air University Press.
- Mastropieri, M., & Scruggs, T. (2007). *The inclusive classroom: Strategies for effective instruction* (3rd ed.). Upper Saddle River, N.J.: Pearson Education Inc.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokuldaki dinleme eğitiminin niteliğine ilişkin fenomografik bir araştırma. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1 (1), 34-44.
- Muhcu, G. (1997). *İlkokul öğretmenlerinin Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri II: Dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe öğretiminde ihmal edilmiş bir alan: Dinleme eğitimi. Türkçe öğretimi yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe öğretim programlarının dinleme becerisi bakımından değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 7(1), 87-97.
- Şahin, C. (2012). *Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine ve hatırlama düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şahin, A. ve Aydın, G. (2009). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi dinleme becerisi farkındalıklarının belirlenmesine yönelik bir anket geliştirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 454-464.
- Temur, T. (2010). Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların üniversite öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 303-319.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2010). *Genel iletişim kavram ve modeller*. Ankara: Seçkin.
- Tüzel, S. ve Keleş, E. (2013). Dinleme öncesi ve dinleme sonrası verilen soruların 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 27-45.
- Wolvin, D. A., & Coakley G. C. (2000). Listening education in the 21st century. *International Journal of Listening*, 14, 143-152.
- Yangın, B. (1994). *İlkokul öğretmenlerinin Türkçe dersindeki davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazkan, M. (2000). *İlköğretim okullarının 1. kademesinde dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasında dramatizasyonun etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik önerilen etkinliklerin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yiğit, F. (2013). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğretim programındaki alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Extended Abstract

In the course of Turkish, listening training has been achieved through texts, and teachers have been the main practitioners of this process. Considering this, it has been claimed that what teachers think about this process and what kind of reactions students give are important. In line with this, this research aims at determining the classroom implementation of the listening texts in the teacher's books in the course of Turkish in the 5th, 6th, 7th and 8th grades. Therefore, this paper addresses the following research questions:

- What are the remarks of teachers about the listening gains?
- What are the remarks of teachers about the listening texts?
- How do teachers implement the listening texts in the teacher's book in the classroom?
- What are the reactions of the students towards the implementation of the listening texts?

In this research, qualitative data collection methods and data analysis were used. The teachers who were selected according to purposive sampling method and the 5th, 6th, 7th and 8th grade students who were taught Turkish by these teachers constituted the sample of the research. Interview forms were given to these selected 12 teachers, and 12 different classes and one student from each classroom were observed for one week. Seven of the teachers who were observed and interviewed were female, while five of them were male. In the observation group, there were 12 students in total, comprised of 6 female and 6 males, and these were formed by selecting three pupils from each 5th, 6th, 7th and 8th grade considering their academic achievement levels, meaning low, medium and high levels.

In this research, the data were collected through the most common interview and observation methods used in qualitative studies. Semi-structured interview and observation forms were given to the teachers of Turkish teaching for 5th, 6th, 7th and 8th grades in the central districts of Adana, and the efficacy of the teachers' implementation was determined. Semi-structured interview form consisted of questions aiming to find out the remarks of the teachers about listening skill, in-class uses and the evaluation of listening texts. The teachers interviewed as well as 12 students studying in their classes were observed through observation forms. Content analysis was made on the data collected by semi-structured interview and these observation forms.

According to the findings obtained in the interviews;

- The teachers of Turkish think that the listening texts in the teachers' book are good enough to achieve the course objectives.
- Half of the teachers found the listening texts appropriate to the students' interests, needs and class levels, but thought the number of the listening texts are inadequate.
- Nearly half of the teachers of Turkish stated that the listening texts are partly appropriate or not appropriate to the students' interests, needs and class levels.
- The teachers of Turkish used the listening texts appropriately in line with the instructions in the teachers' book, and they used activities for pre-listening, while listening and after listening processes and extra materials together with the course book. Both the teachers and the students vocalized the listening texts. The teachers made assessment and evaluation by asking some questions after listening and using the forms in the books.
- According to the teachers of Turkish, the students' participation changed depending on the type of listening text and the students' interests and needs.

According to the findings obtained from the observation;

- The teachers of Turkish received the attention of the students by asking questions, presented some methods and techniques about listening, both teachers and students vocalized the listening texts, the teacher made the students listen the text both partly and wholly and do the activities in the course book. The parts which could not be understood by the students were repeated again. The main and supporting ideas of the texts were

determined. The assessment and evaluation were made by the help of the questions in the teacher's book.

- According to the results of data obtained from observations, it was seen that the students answered the questions of the teachers which were asked to stimulate their prior knowledge, they were interested in the listening text and they participated in the activities designed to get their predictions about the content of the listening text. It was found out that the students behaved accordingly with the listening style which was implemented by their teacher, they followed the listening texts carefully and they were interested in the materials used in the classroom. It was also observed that they established interrelations between the texts and the previously listened ones in the post-listening process, gave answers to the questions and were willing to participate in the post-listening activities.

Consequently, it was specified that the teachers benefit from the course book as the teaching material, they use the listening texts in line with the instructions in the teacher's book in order to achieve the objectives stated in the curriculum, the texts were mostly vocalized by living source or even by the students, and questions were mainly used as the assessment and evaluation tool. As a result of this research, it can be said that the application of the listening texts are carried out consistent with the teacher's book in terms of both material usage and listening process; the students' participation changes depending on the type of the listening text and their interests and needs.

Kaynakça Bilgisi

Karabay, A. (2014). Dinleme Metinlerinin Sınıf İçi Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* [Hacettepe University Journal of Education], 29(3), 81-94.

Citation Information

Karabay, A. (2014). Classroom Practices of Listening Texts. [in Turkish]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education], 29(3), 81-94.